

Repertoriul jurisprudenței

HOTĂRÂREA CURȚII (Camera a treia)

10 iulie 2014 *

„Neîndeplinirea obligațiilor de către un stat membru — Protecția consumatorilor — Practici comerciale neloiale — Directiva 2005/29/CE — Armonizare completă — Excluderea profesiilor liberale, a dentiștilor și a kinetoterapeuților — Modalități de anunțare a reducerilor de preț — Limitare sau interzicere a anumitor forme de activități de vânzare ambulante”

În cauza C-421/12,

având ca obiect o acțiune în constatarea neîndeplinirii obligațiilor formulată în temeiul articolului 258 TFUE, introdusă la 13 septembrie 2012,

Comisia Europeană, reprezentată de M. van Beek și de M. Owsiany-Hornung, în calitate de agenți, cu domiciliul ales în Luxemburg,

reclamantă,

împotriva

Regatului Belgiei, reprezentat de T. Materne și de J.-C. Halleux, în calitate de agenți, asistați de É. Balate, avocat,

pârât,

CURTEA (Camera a treia),

compusă din domnul M. Ilešič, președinte de cameră, domnii C. G. Fernlund și A. Ó Caoimh, doamna C. Toader (raportor) și domnul E. Jarašiūnas, judecători,

avocat general: domnul P. Cruz Villalón,

grefier: domnul A. Calot Escobar,

având în vedere procedura scrisă și după ascultarea concluziilor avocatului general în ședința din 26 noiembrie 2013,

pronunță prezenta

* Limba de procedură: franceza.

Hotărâre

- 1 Prin acțiunea formulată, Comisia Europeană solicită Curții să constate că:
 - prin excluderea titularilor unei profesii libérale, precum și a dentiștilor și a kinetoterapeuților din domeniul de aplicare al Legii din 14 iulie 1991 privind practicile comerciale și informarea și protecția consumatorului (*Moniteur belge* din 29 august 1991, p. 18712), astfel cum a fost modificată prin Legea din 5 iunie 2007 (*Moniteur belge* din 21 iunie 2007, p. 34272, denumită în continuare „Legea din 14 iulie 1991”), care transpune Directiva 2005/29/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 11 mai 2005 privind practicile comerciale neloiale ale întreprinderilor de pe piața internă față de consumatori și de modificare a Directivei 84/450/CEE a Consiliului, a Directivelor 97/7/CE, 98/27/CE și 2002/65/CE ale Parlamentului European și ale Consiliului și a Regulamentului (CE) nr. 2006/2004 al Parlamentului European și al Consiliului („Directiva privind practicile comerciale neloiale”) (JO L 149, p. 22, Ediție specială, 15/vol. 14, p. 260), Regatul Belgiei nu și-a îndeplinit obligațiile care îi revin în temeiul articolului 3 din această directivă coroborat cu articolul 2 literele (b) și (d) din aceasta;
 - prin menținerea în vigoare a articolelor 20, 21 și 29 din Legea din 6 aprilie 2010 privind practicile comerciale și protecția consumatorului (*Moniteur belge* din 12 aprilie 2010, p. 20803, denumită în continuare „Legea din 6 aprilie 2010”), Regatul Belgiei nu și-a îndeplinit obligațiile care îi revin în temeiul articolului 4 din Directiva 2005/29;
 - prin menținerea în vigoare a articolului 4 alineatul 3 din Legea din 25 iunie 1993 privind exercitarea și organizarea activităților ambulante și a târgurilor (*Moniteur belge* din 30 septembrie 1993, p. 21526), astfel cum a fost modificată prin Legea din 4 iulie 2005 (*Moniteur belge* din 25 august 2005, p. 36965, denumită în continuare „Legea din 25 iunie 1993”), precum și a articolului 5 alineatul 1 din Decretul regal din 24 septembrie 2006 privind exercitarea și organizarea activităților ambulante (*Moniteur belge* din 29 septembrie 2006, p. 50488, denumit în continuare „Decretul regal din 24 septembrie 2006”), Regatul Belgiei nu și-a îndeplinit obligațiile care îi revin în temeiul articolului 4 din Directiva 2005/29.

Cadrul juridic

Dreptul Uniunii

Directiva 2005/29

- 2 Considerentele (6), (15) și (17) ale Directivei 2005/29 au următorul cuprins:
 - „(6) [...] prezenta directivă are ca obiectiv apropierea legislațiilor statelor membre privind practicile comerciale neloiale, inclusiv publicitatea neloială, care dăunează direct intereselor economice ale consumatorilor și, prin urmare, dăunează indirect intereselor economice ale concurenților legitimi. [...] Prezenta directivă nu reglementează și nu aduce atingere legislațiilor interne privind practicile comerciale neloiale care dăunează doar intereselor economice ale concurenților sau care au legătură cu o tranzacție între comercianți; pentru a ține seama pe deplin de principiul subsidiarității, statele membre vor păstra, dacă doresc acest lucru, posibilitatea de a reglementa astfel de practici, în conformitate cu dispozițiile legislației comunitare. [...]

[...]

(15) În cazul în care legislația comunitară stabilește cerințe în materie de informații aplicabile în publicitate, comunicarea comercială și comercializare, informațiile respective se consideră semnificative în conformitate cu prezenta directivă. Statele membre vor putea menține sau institui cerințe în materie de informații privind dreptul contractual și care au implicații de drept contractual în cazul în care această posibilitate este prevăzută de clauzele minime din instrumentele de legislație comunitară existente. O listă neexhaustivă a acestor cerințe de informații din [acquis-ul comunitar aplicabil practicilor comerciale care aduc atingere intereselor economice ale consumatorilor] este cuprinsă în anexa II. Dată fiind completa armonizare introdusă de prezenta directivă, numai informațiile cerute în baza legislației comunitare se consideră semnificative în sensul articolului 7 alineatul (5). În cazul în care statele membre au introdus cerințe în materie de informații peste nivelul celor specificate de legislația comunitară, pe baza clauzelor minime, nerespectarea acestor cerințe nu se va considera omisiune înșelătoare în sensul prezentei directive. În mod contrar, statele membre vor putea, în cazul în care clauzele minime din legislația comunitară permit acest lucru, să mențină sau să instituie dispoziții mai stricte, în conformitate cu legislația comunitară, pentru a asigura un nivel mai ridicat de protecție a drepturilor contractuale individuale ale consumatorilor.

[...]

(17) Este recomandabil ca practicile comerciale neloiale în toate situațiile să fie identificate pentru a asigura o securitate juridică mai mare. În consecință, anexa I cuprinde lista completă a tuturor practicilor de acest fel. Acestea sunt singurele practici comerciale care pot fi considerate neloiale fără o evaluare de la caz la caz în conformitate cu dispozițiile articolelor 5-9. Lista poate fi modificată numai prin revizuirea directivei.”

3 Astfel cum reiese din articolul 1 al acesteia, obiectivul Directivei 2005/29 „este de a contribui la buna funcționare a pieței interne și de a realiza un nivel ridicat de protecție a consumatorilor prin apropierea actelor cu putere de lege și a actelor administrative ale statelor membre privind practicile comerciale neloiale care aduc atingere intereselor economice ale consumatorilor”.

4 Potrivit articolului 2 litera (b) din această directivă, „comerciant” înseamnă „orice persoană fizică sau juridică ce acționează, în legătură cu practicile comerciale reglementate de prezenta directivă, în scopuri care se încadrează în activitatea sa comercială, industrială, artizanală sau liberală și orice persoană care acționează în numele sau în beneficiul unui comerciant”. Articolul 2 litera (d) din directiva menționată definește, la rândul său, „practici[le] întreprinderilor față de consumatori” ca fiind „orice acțiune, omisiune, comportament, demers sau comunicare comercială, inclusiv publicitatea și comercializarea, efectuată de un comerciant, în directă legătură cu promovarea, vânzarea sau furnizarea unui produs către consumatori”.

5 Intitulat „Domeniul de aplicare”, articolul 3 din aceeași directivă prevede:

„(1) Prezenta directivă se aplică practicilor comerciale neloiale ale întreprinderilor față de consumatori definite la articolul 5 înainte, în timpul și după o tranzacție comercială în legătură cu un produs.

(2) Prezenta directivă nu aduce atingere dreptului contractual și nici, în special, normelor privind valabilitatea, formarea profesională [a se citi «încheierea»] sau efectele contractelor.

[...]

(5) Pentru o perioadă de șase ani începând de la 12 iunie 2007, statele membre pot continua să aplice dispoziții de drept intern, a căror apropiere este reglementată de prezenta directivă, mai restrictive sau mai riguroase decât dispozițiile prezentei directive și care pun în aplicare directive ce conțin clauze de armonizare minime. Aceste măsuri trebuie să fie esențiale pentru a garanta protecția adecvată a

consumatorilor împotriva practicilor comerciale neloiale și trebuie să fie proporționale cu obiectivul a cărui realizare se dorește. Revizuirea menționată la articolul 18 poate să includă, după caz, o propunere de prelungire a acestei derogări pe o perioadă limitată.

(6) Statele membre adresează de îndată o notificare Comisiei cu privire la dispozițiile de drept intern aplicate în conformitate cu alineatul (5).

[...]"

6 Potrivit articolului 4 din Directiva 2005/29:

„Statele membre nu limitează libertatea de a presta servicii, nici nu limitează libera circulație a mărfurilor din motive care se încadrează în domeniul în care prezenta directivă vizează apropierea dispozițiilor în vigoare.”

7 Intitulat „Interzicerea practicilor comerciale neloiale”, articolul 5 din această directivă prevede:

„(1) Se interzic practicile comerciale neloiale.

(2) O practică comercială este neloială în cazul în care:

(a) este contrară cerințelor diligenței profesionale

și

(b) denaturează sau poate denatura semnificativ comportamentul economic cu privire la un produs al consumatorului mediu la care ajunge [a se citi «pe care îl afectează»] sau căruia îi este adresat[ă] sau al membrului mediu al unui grup în cazul în care o practică comercială este orientată către un grup particular de consumatori.

[...]

(4) Sunt neloiale în special practicile comerciale care:

(a) sunt înșelătoare în sensul articolelor 6 și 7

sau

(b) sunt agresive în sensul articolelor 8 și 9.

(5) Anexa I conține lista practicilor comerciale considerate neloiale în orice situație. Lista unică se aplică în toate statele membre [...]"

Directiva 85/577/CEE

8 În temeiul articolului 1 alineatul (1) din Directiva 85/577/CEE a Consiliului din 20 decembrie 1985 privind protecția consumatorilor în cazul contractelor negociate în afara spațiilor comerciale (JO L 372, p. 31, Ediție specială, 15/vol. 1, p. 188), aceasta se aplică tuturor contractelor în temeiul cărora un comerciant furnizează bunuri sau servicii unui consumator încheiate fie în timpul unei excursii organizate de comerciant în afara spațiilor sale comerciale, fie în timpul unei vizite a comerciantului, printre altele, la domiciliul consumatorului, în cazul în care vizita nu se efectuează la cererea expresă a acestui consumator.

- 9 Conform articolului 5 alineatul (1) din această directivă, în cadrul contractelor care intră în domeniul său de aplicare, consumatorul are dreptul de a renunța la efectele angajamentului său prin expedierea unei notificări într-un termen de cel puțin șapte zile de la data la care comerciantul l-a informat despre dreptul său de a rezilia contractul.
- 10 Potrivit articolului 8 din directiva menționată, aceasta „nu împiedică statele membre să adopte sau să mențină prevederi mai favorabile pentru protecția consumatorilor în domeniul pe care îl reglementează”.

Directiva 98/6/CE

- 11 Astfel cum rezultă din articolul 1 din Directiva 98/6/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 16 februarie 1998 privind protecția consumatorului prin indicarea prețurilor produselor oferite consumatorilor (JO L 80, p. 27, Ediție specială, 15/vol. 4, p. 206), scopul acesteia este de a specifica indicarea prețului de vânzare și a prețului pe unitate de măsură în cazul produselor oferite de comercianți consumatorilor pentru o mai bună informare a consumatorilor și pentru a facilita compararea prețurilor.
- 12 Conform articolului 10 din directiva menționată, aceasta „nu împiedică statele membre să adopte sau să mențină dispoziții mai favorabile și în ceea ce privește informarea consumatorilor și compararea prețurilor, fără a aduce atingere obligațiilor care le revin în conformitate cu tratatul”.

Directiva 2011/83/UE

- 13 Potrivit considerentului (9) al Directivei 2011/83/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 25 octombrie 2011 privind drepturile consumatorilor, de modificare a Directivei 93/13/CEE a Consiliului și a Directivei 1999/44/CE a Parlamentului European și a Consiliului și de abrogare a Directivei 85/577/CEE a Consiliului și a Directivei 97/7/CE a Parlamentului European și a Consiliului (JO L 304, p. 64), această directivă stabilește printre altele norme privind informațiile care trebuie furnizate în cazul contractelor la distanță și al celor negociate în afara spațiilor comerciale, precum și al altor contracte decât cele la distanță și cele negociate în afara spațiilor comerciale și reglementează de asemenea dreptul de retragere din contractele la distanță și din cele negociate în afara spațiilor comerciale.
- 14 În temeiul articolului 28 din directiva menționată, statele membre adoptă și publică, până la 13 decembrie 2013, actele cu putere de lege și actele administrative necesare pentru a se conforma acesteia și aplică aceste măsuri de la 13 iunie 2014.
- 15 Articolul 31 din aceeași directivă abrogă Directiva 85/577 începând cu data de 13 iunie 2014.

Dreptul belgian

- 16 Potrivit modificărilor aduse prin Legea din 5 iunie 2007, Legea din 14 iulie 1991 a transpus în dreptul intern Directiva 2005/29. Această lege a fost abrogată începând cu data de 12 mai 2010 prin Legea din 6 aprilie 2010.

- 17 Aceste două legi succesive exclud din domeniul lor de aplicare titularii unei profesii liberale, precum și dentiștii și kinetoterapeuții. Astfel, articolul 2 punctele 1° și 2°, precum și articolul 3 alineatul 2 din Legea din 6 aprilie 2010 erau redactate după cum urmează:

„Art. 2. În scopul aplicării prezentei legi:

1° întreprindere înseamnă orice persoană fizică sau persoană juridică ce urmărește în mod constant un scop economic, inclusiv asociațiile acesteia;

2° titular al unei profesii liberale înseamnă orice întreprindere care nu este un comerciant în sensul articolului 1 din Codul comercial și care este supravegheată de un organ disciplinar creat prin lege;

[...]

Art. 3. [...]

§ 2. Prezenta lege nu se aplică titularilor unei profesii liberale, dentiștilor și kinetoterapeuților.”

- 18 Prin hotărârea nr. 55/2011 din 6 aprilie 2011 (*Moniteur belge* din 8 iunie 2011, p. 33389) și prin hotărârea nr. 192/2011 din 15 decembrie 2011 (*Moniteur belge* din 7 martie 2012, p. 14196), Cour constitutionnelle (Curtea Constituțională) a declarat neconstituționale articolul 2 punctele 1° și 2°, precum și articolul 3 alineatul 2 din Legea din 6 aprilie 2010, în măsura în care aceste dispoziții aveau drept efect excluderea titularilor unei profesii liberale, precum și a dentiștilor și a kinetoterapeuților din domeniul de aplicare al acestei legi.
- 19 Articolul 4 din Legea din 2 august 2002 privind publicitatea înșelătoare și publicitatea comparativă, clauzele abuzive și contractele la distanță în domeniul profesiilor liberale (*Moniteur belge* din 20 noiembrie 2002, p. 51704, denumită în continuare „Legea din 2 august 2002”) conține o definiție a publicității înșelătoare și prevede interzicerea acesteia în ceea ce privește profesiile liberale.
- 20 Articolul 43 alineatul 2 și articolul 51 alineatul 3 din Legea din 14 iulie 1991 prevedeau, în esență, că comercianții nu puteau să anunțe o reducere de preț, în special în cadrul vânzărilor de soldare, dacă prețul produsului oferit spre vânzare nu suferea o reducere reală în raport cu prețul practicat în mod obișnuit într-o perioadă continuă de o lună imediat anterioară datei începând de la care era aplicabil prețul redus.
- 21 În temeiul articolelor 20, 21 și 29 din Legea din 6 aprilie 2010, produsele pot fi considerate soldate doar dacă prețul solicitat este inferior prețului de referință, care este cel mai scăzut preț pe care întreprinderea l-a practicat pentru acest bun, în luna respectivă, în acest punct de vânzare sau potrivit acestei tehnici de vânzare.
- 22 Articolul 4 din Legea din 25 iunie 1993 prevede că exercitarea activităților ambulante este autorizată la domiciliul consumatorului, cu condiția ca aceste activități să privească produse sau servicii de o valoare totală de mai puțin de 250 de euro pentru un consumator. Pe de altă parte, articolul 5 din Decretul regal din 24 septembrie 2006, adoptat pentru punerea în aplicare a Legii din 25 iunie 1993, prevede că anumite produse, precum medicamentele, aparatele medicale și ortopedice, lentilele corectoare și monturile acestora, metalele prețioase, pietrele prețioase, perlele fine și de cultură, precum și armele și munițiile, nu pot face obiectul unei activități ambulante.

Procedura precontencioasă

- 23 La 2 februarie 2009, Comisia a adresat Regatului Belgiei o scrisoare de punere în întârziere privind unsprezece motive referitoare la diverse încălcări ale Directivei 2005/29. Prin scrisorile de răspuns din 3 iunie și din 24 iunie 2009, acest stat membru a anunțat o serie de modificări legislative vizând soluționarea mai multor probleme ridicate de Comisie. În acest context, Legea din 6 aprilie 2010 a intrat în vigoare la 12 mai 2010.
- 24 După analizarea respectivei legi, Comisia a constatat că aceasta nu remedia patru dintre motivele invocate în scrisoarea de punere în întârziere. În consecință, la 15 martie 2011, a trimis Regatului Belgiei un aviz motivat cu privire la acestea. Statul membru menționat a răspuns la avizul respectiv la 11 mai 2011.
- 25 Întrucât a considerat că răspunsul Regatului Belgiei cu privire la trei dintre motivele pe care le invocase în avizul motivat era nesatisfăcător, Comisia a decis să introducă prezenta acțiune.

Cu privire la acțiune

Cu privire la primul motiv

- 26 Prin intermediul acestui motiv, Comisia arată că, prin excluderea profesiilor liberale, a dentiștilor și a kinetoterapeuților din domeniul de aplicare al Legii din 6 aprilie 2010, Regatul Belgiei nu și-a îndeplinit obligațiile care îi revin în temeiul articolul 3 alineatul (1) din Directiva 2005/29 coroborat cu articolul 2 literele (b) și (d) din aceasta.

Cu privire la admisibilitatea primului motiv

– Argumentele părților

- 27 Regatul Belgiei arată că, în cadrul acestui motiv, Comisia face abstracție de existența Legii din 2 august 2002. Această legislație, încă în vigoare, ar defini ce constituie o publicitate înșelătoare săvârșită de o persoană care exercită o profesie liberală și ar stabili de asemenea măsuri specifice de control jurisdicțional. Or, în cererea sa introductivă, Comisia nu ar fi precizat nici ce dispoziții referitoare la protecția consumatorilor prevăzute de Directiva 2005/29 nu au fost transpuse în dreptul belgian, nici în ce mod Legea din 2 august 2002 constituie o încălcare a acestei directive.
- 28 Regatul Belgiei observă de asemenea că Comisia nu contestă faptul că articolul 4 din Legea din 2 august 2002 interzice publicitatea înșelătoare în domeniul profesiilor liberale și pune în aplicare, prin aceasta, articolul 2 litera (d) din Directiva 2005/29. Astfel, această dispoziție din dreptul național ar asigura cel puțin o transpunere parțială a dispozițiilor directivei menționate. Întrucât instituția menționată nu ar fi ținut seama de existența Legii din 2 august 2002 în formularea acțiunii sale, primul motiv ar fi inadmisibil.
- 29 În replica sa, Comisia arată că, deși Legea din 2 august 2002 interzice titularilor profesiilor liberale să efectueze acte de publicitate înșelătoare, această lege, invocată pentru prima dată de Regatul Belgiei în memoriul în apărare, nu are în realitate ca obiect transpunerea în dreptul intern a Directivei 2005/29, ci, în esență, a Directivei 84/450/CEE a Consiliului din 10 septembrie 1984 de apropiere a actelor cu putere de lege și a actelor administrative din statele membre cu privire la publicitatea înșelătoare (JO L 250, p. 17, Ediție specială, 15/vol. 1, p. 153).

– Aprecierea Curții

- 30 Potrivit articolului 21 primul paragraf din Statutul Curții de Justiție a Uniunii Europene și articolului 120 litera (c) din Regulamentul de procedură al acesteia, în toate cererile depuse în temeiul articolului 258 TFUE, Comisia trebuie să indice motivele exacte cu privire la care Curtea este sesizată să se pronunțe, precum și, cel puțin pe scurt, elementele de drept și de fapt pe care se întemeiază aceste motive. În consecință, acțiunea formulată de Comisie trebuie să cuprindă o expunere coerentă și detaliată a rațiunilor care au determinat-o să ajungă la convingerea că statul membru în cauză nu și-a îndeplinit una dintre obligațiile care îi revin în temeiul tratatelor (a se vedea în special Hotărârea Comisia/Belgia, C-150/11, EU:C:2012:539, punctele 26 și 27, precum și jurisprudența citată).
- 31 În speță, acțiunea introdusă de Comisie, prin care aceasta reproșează, în esență, Regatului Belgiei faptul că a exclus, cu încălcarea articolului 3 alineatul (1), precum și a articolului 2 literele (b) și (d) din Directiva 2005/29, profesiile liberale, dentiștii și kinetoterapeuții din domeniul de aplicare al legislației naționale care transpune această directivă, și anume Legea din 6 aprilie 2010, conține o expunere clară a acestui motiv și a elementelor de fapt și de drept pe care se întemeiază.
- 32 Este adevărat că nu se contestă faptul că, în respectivul act de procedură, Comisia nu a încercat să demonstreze prin ce anume Legea din 2 august 2002, în vigoare la data adoptării Directivei 2005/29, care interzice profesiilor liberale publicitatea înșelătoare, nu era conformă cu dispozițiile acestei directive.
- 33 Cu toate acestea, trebuie amintit că, în cadrul unei proceduri de constatare a neîndeplinirii obligațiilor în temeiul articolului 258 TFUE, statul membru în cauză este de asemenea obligat, în temeiul articolului 4 alineatul (3) TUE, să faciliteze Comisiei îndeplinirea misiunii sale, care constă, potrivit articolului 17 alineatul (1) TUE, mai ales în a veghea la aplicarea dispozițiilor Tratatului FUE și a dispozițiilor adoptate de instituții în temeiul acestuia (a se vedea în acest sens Hotărârea Comisia/Italia, C-456/03, EU:C:2005:388, punctul 26 și jurisprudența citată).
- 34 O aplicare a principiului cooperării loiale este cea prevăzută la articolul 19 din Directiva 2005/29, care, asemenea altor directive, impune statelor membre o obligație de informare clară și precisă. Astfel cum a statuat deja Curtea, în lipsa unei astfel de informări, Comisia nu este în măsură să verifice dacă statul membru a pus în aplicare cu adevărat și în întregime directiva. Simpla neîndeplinire a acestei obligații de către un stat membru, fie ca urmare a unei lipse totale a informării, fie ca urmare a unei informări insuficient de clare și de precise, poate justifica inițierea procedurii prevăzute la articolul 258 TFUE având ca obiect constatarea acestei neîndepliniri a obligațiilor (Hotărârea Comisia/Italia, EU:C:2005:388, punctul 27 și jurisprudența citată).
- 35 Or, în speță, nu se contestă faptul că Regatul Belgiei invocă pentru prima dată în memoriul său în apărare prezentat Curții argumentul potrivit căruia Legea din 2 august 2002 constituie o transpunere a Directivei 2005/29. În răspunsul său la avizul motivat, acest stat membru s-a limitat, astfel, ca mijloc de apărare, să facă referire la hotărârea nr. 55/2011 pronunțată de Cour constitutionnelle la 6 aprilie 2011, care a declarat neconstituțională excluderea profesiilor liberale din Legea din 6 aprilie 2010. Statul membru menționat a arătat în plus că o modificare legislativă ar urma să intervină „în următoarele săptămâni” pentru a se conforma dreptului Uniunii.
- 36 În aceste condiții, Regatul Belgiei nu poate reproșa Comisiei faptul că s-a limitat, în cererea sa introductivă, la a arăta de ce Legea din 6 aprilie 2011 nu constituie o transpunere corectă a Directivei 2005/29, fără a încerca să explice în ce măsură Legea din 2 august 2002 nu avea nicio incidență în această privință. Astfel, lipsa de precizie a cererii introductive care este invocată rezultă din însuși comportamentul autorităților acestui stat membru în cursul procedurii precontencioase.
- 37 Din cele ce precedă rezultă că primul motiv invocat de Comisie în susținerea acțiunii formulate trebuie declarat admisibil.

Cu privire la fondul primului motiv

– Argumentele părților

- 38 Întemeindu-se pe textul articolului 2 litera (b) și al articolului 3 alineatul (1) din Directiva 2005/29, care menționează în mod expres activitățile liberale, Comisia arată că această directivă se aplică practicilor comerciale ale tuturor comercianților, indiferent de statutul juridic sau de sectorul de activitate al acestora. În consecință, excluderea expresă a profesiilor liberale, a dentiștilor și a kinezioterapeuților din domeniul de aplicare al Legii din 6 aprilie 2010 ar încălca articolul 3 din Directiva 2005/29 coroborat cu articolul 2 litera (b) din aceasta.
- 39 În cadrul fazei precontencioase, Regatul Belgiei a susținut că Cour constitutionnelle, în hotărârea nr. 55/2011 din 6 aprilie 2011, declarase ca fiind contrare Constituției tocmai dispozițiile Legii din 6 aprilie 2010 care excludeau aceste profesii din domeniul său de aplicare și că o astfel de declarare a neconstituționalității deschidea calea introducerii unei acțiuni în anulare împotriva acestei legi într-un termen de șase luni, care ar putea avea drept rezultat o anulare retroactivă a dispozițiilor în litigiu din legea menționată. În această privință, Comisia arată în primul rând că, prin această argumentație, Regatul Belgiei recunoaște neîndeplinirea obligațiilor care îi este reproșată, inclusiv la data expirării termenului acordat în avizul motivat. În al doilea rând, această instituție apreciază că ipotetica anulare retroactivă pe care ar putea să o efectueze Cour constitutionnelle nu ar putea remedia neîndeplinirea obligațiilor imputată și ar fi contrară jurisprudenței Curții referitoare la necesitatea clarității și a securității juridice cu ocazia transpunerii normelor dreptului Uniunii referitoare la protecția consumatorilor, având în vedere că o astfel de regularizare nu este de natură să elimine încălcarea care persista la expirarea termenului stabilit în avizul motivat.
- 40 Cu privire la fond, Regatul Belgiei nu contestă realitatea excluderii anumitor profesii din domeniul de aplicare al Legii din 6 aprilie 2010. Cu toate acestea, statul membru menționat amintește că Cour constitutionnelle a invalidat această excludere prin hotărârile nr. 55/2011 din 6 aprilie 2011 și nr. 192/2011 din 15 decembrie 2011. Regatul Belgiei susține că aprecierea de către Curte a transpunerii în discuție trebuie efectuată ținând seama de hotărârile menționate, întrucât acestea au avut ca efect faptul că instanțele belgiene nu mai puteau aplica, înainte de expirarea termenului stabilit în avizul motivat, dispozițiile în discuție ale Legii din 6 aprilie 2010, astfel încât excluderea pe care o conțineau a fost lipsită de efect de la pronunțarea acestor hotărâri.
- 41 În memoriul în apărare, Regatul Belgiei precizează de asemenea că, la data depunerii acestuia, a fost formulată o acțiune în anulare la Cour constitutionnelle care, dacă ar fi admisă, ar avea drept efect anularea retroactivă a articolului 2 punctul 2° și a articolului 3 alineatul 2 din Legea din 6 aprilie 2010. În consecință, s-ar considera că aceste dispoziții de drept național nu au făcut niciodată parte din ordinea juridică belgiană, astfel încât neîndeplinirea obligațiilor imputată Regatului Belgiei ar putea să nu fi existat niciodată.

– Aprecierea Curții

- 42 Este necesar să se arate că, deși a recunoscut temeinicia primului motiv, Regatul Belgiei a arătat că, în realitate, neîndeplinirea obligațiilor invocată de Comisie ar fi fost „corectată” prin efectul hotărârii nr. 55/2011 din 6 aprilie 2011 și al hotărârii nr. 192/2011 din 15 decembrie 2011 ale Cour constitutionnelle, prin care au fost declarate neconstituționale articolul 2 punctul 2° și articolul 3 alineatul 2 din Legea din 6 aprilie 2010.

- 43 Cu toate acestea, trebuie amintit că rezultă dintr-o jurisprudență constantă a Curții că un stat membru nu poate invoca dispoziții, practici sau situații din ordinea sa juridică internă pentru a justifica nerespectarea obligațiilor ce rezultă din normele dreptului Uniunii (a se vedea în special Hotărârea Comisia/Luxemburg, C-450/00, EU:C:2001:519, punctul 8, și Hotărârea Comisia/Luxemburg, C-375/04, EU:C:2005:264, punctul 11).
- 44 Pe de altă parte, existența unor căi de atac în fața instanțelor naționale nu poate împiedica exercitarea acțiunii prevăzute la articolul 258 TFUE, întrucât cele două acțiuni urmăresc scopuri diferite și au efecte diferite (a se vedea Hotărârea Comisia/Italia, C-87/02, EU:C:2004:363, punctul 39 și jurisprudența citată).
- 45 Rezultă de asemenea dintr-o jurisprudență constantă a Curții că existența unei neîndepliniri a obligațiilor trebuie apreciată în funcție de situația din statul membru astfel cum se prezenta aceasta la momentul expirării termenului stabilit în avizul motivat (a se vedea Hotărârea Comisia/Spania, C-168/03, EU:C:2004:525, punctul 24, Hotărârea Comisia/Germania, C-152/05, EU:C:2008:17, punctul 15, și Hotărârea Comisia/Luxemburg, C-282/08, EU:C:2009:55, punctul 10). Schimbările intervenite ulterior nu pot fi luate în considerare de către Curte (a se vedea în special Hotărârea Comisia/Irlanda, C-482/03, EU:C:2004:733, punctul 11, și Hotărârea Comisia/Suedia, C-185/09, EU:C:2010:59, punctul 9).
- 46 În plus, Curtea a hotărât deja că o jurisprudență națională, presupunând că este o jurisprudență consacrată, care interpretează dispoziții de drept intern într-un sens considerat conform cu cerințele unei directive nu poate avea claritatea și precizia necesare pentru a respecta cerința securității juridice, acest principiu fiind valabil în mod special în domeniul protecției consumatorilor (a se vedea Hotărârea Comisia/Țările de Jos, C-144/99, EU:C:2001:257, punctul 21).
- 47 În consecință, împrejurările invocate de Regatul Belgiei nu au efect asupra existenței încălcării obligațiilor, care, pe de altă parte, nu este contestată de acest stat membru.
- 48 Având în vedere cele de mai sus, este necesar ca primul motiv invocat de Comisie să se considere ca fiind fondat.

Cu privire la al doilea motiv

Argumentele părților

- 49 Comisia constată că articolele 20, 21 și 29 din Legea din 6 aprilie 2010 prevăd că orice anunț de reducere a prețurilor trebuie să facă referire la un preț definit prin lege, în speță cel mai mic preț aplicat în luna anterioară primei zile a anunțului în discuție. În plus, aceste dispoziții ar interzice, pe de o parte, anunțarea reducerii de preț pentru o perioadă mai mare de o lună și, pe de altă parte, în principiu, ca astfel de anunțuri să fie făcute pentru o durată mai mică de o zi.
- 50 Or, în măsura în care Directiva 2005/29 a procedat la o armonizare completă a reglementării în materie de practici comerciale neloiale, articolul 4 din aceasta s-ar opune existenței unor dispoziții naționale mai restrictive, precum cele menționate la punctul anterior.
- 51 Astfel, anexa I la Directiva 2005/29 ar stabili o listă exhaustivă de 31 de practici comerciale considerate neloiale în orice situație, printre care nu figurează practicile menționate de legislația belgiană referitoare la anunțarea reducerilor de preț. Astfel, asemenea practici ar trebui să facă obiectul unei examinări de la caz la caz, pentru a determina dacă trebuie sau nu trebuie să fie considerate ca fiind neloiale. Or, reglementarea belgiană ar avea ca efect interzicerea oricărei reduceri a prețurilor care nu

ar fi conformă cu criteriile impuse de această lege, chiar dacă astfel de practici, în urma unei examinări de la caz la caz, ar putea să nu fie considerate drept înșelătoare sau neloiale în sensul acestei directive.

- 52 Regatul Belgiei subliniază, pe de o parte, că Directiva 2005/29, deși efectuează o armonizare completă, nu cuprinde norme armonizate care să permită stabilirea realității economice a anunțurilor privind reduceri de preț. Pe de altă parte, Directiva 98/6 nu ar fi fost modificată prin Directiva 2005/29. Or, articolul 10 din Directiva 98/6 ar abilita statele membre să adopte sau să mențină dispoziții mai favorabile în ceea ce privește informarea consumatorilor și compararea prețurilor.
- 53 În plus, Curtea, în Hotărârea GB-INNO-BM (C-362/88, EU:C:1990:102), ar fi ridicat la rang de principiu dreptul la informare al consumatorului, astfel încât, în realitate, articolele 20, 21 și 29 din Legea din 6 aprilie 2010 ar trebui să fie analizate doar în lumina articolului 28 TFUE.

Aprecierea Curții

- 54 Cu titlu introductiv, este necesar să se precizeze că articolele 20, 21 și 29 din Legea din 6 aprilie 2010 se referă la anunțuri privind reduceri de preț, care constituie practici comerciale în sensul articolului 2 litera (d) din Directiva 2005/29, și intră, în consecință, în domeniul de aplicare al acestei directive (a se vedea în acest sens Ordonanța INNO, C-126/11, EU:C:2011:851, punctul 30 și jurisprudența citată).
- 55 Curtea a statuat deja că Directiva 2005/29 efectuează o armonizare completă la nivelul Uniunii a normelor privind practicile comerciale neloiale ale întreprinderilor față de consumatori. Prin urmare, astfel cum prevede expres articolul 4 din aceasta, statele membre nu pot să adopte măsuri mai restrictive decât cele definite de directiva menționată, nici chiar pentru a asigura un nivel mai ridicat de protecție a consumatorilor (a se vedea Hotărârea Plus Warenhandelsgesellschaft, C-304/08, EU:C:2010:12, punctul 41, și Hotărârea Mediaprint Zeitungs- und Zeitschriftenverlag, C-540/08, EU:C:2010:660, punctul 37).
- 56 În plus, Directiva 2005/29 stabilește în anexa I o listă exhaustivă de 31 de practici comerciale care, în conformitate cu articolul 5 alineatul (5) din această directivă, sunt considerate neloiale „în orice situație”. În consecință, astfel cum se precizează în mod expres în considerentul (17) al directivei menționate, numai aceste practici comerciale pot fi considerate neloiale fără a face obiectul unei evaluări de la caz la caz, în conformitate cu dispozițiile articolelor 5-9 din Directiva 2005/29 (a se vedea Hotărârea Plus Warenhandelsgesellschaft, EU:C:2010:12, punctul 45).
- 57 Regatul Belgiei susține în esență că măsurile mai restrictive, astfel cum sunt cele prevăzute la articolele 20, 21 și 29 din Legea din 6 aprilie 2010, rămân permise în temeiul clauzei de armonizare minimă prevăzute la articolul 10 din Directiva 98/6, potrivit căreia statele membre sunt abilitate să adopte sau să mențină dispoziții mai favorabile în ceea ce privește informarea consumatorilor și compararea prețurilor.
- 58 În această privință, este cert că, potrivit articolului 3 alineatul (5) din Directiva 2005/29, pentru o perioadă de șase ani începând cu data de 12 iunie 2007, statele membre puteau continua să aplice dispoziții de drept intern, a căror apropiere este reglementată de această directivă, mai restrictive sau mai riguroase decât dispozițiile directivei menționate și care pun în aplicare directive ce conțin clauze de armonizare minime.
- 59 Cu toate acestea, trebuie să se observe că, astfel cum a arătat avocatul general la punctul 58 și următoarele din concluzii, obiectul Directivei 98/6 nu este protecția consumatorilor prin indicarea prețurilor în general sau în ceea ce privește realitatea economică a anunțurilor privind reducerile de preț, ci protecția consumatorilor prin indicarea prețurilor produselor în raport cu diferite tipuri de unități de măsură.

- 60 Prin urmare, nu se poate susține în mod valabil că articolul 10 din Directiva 98/6 poate să justifice menținerea unor dispoziții naționale mai restrictive referitoare la realitatea economică a anunțurilor privind reducerile de preț, precum articolele 20, 21 și 29 din Legea din 6 aprilie 2010, întrucât astfel de dispoziții nu intră în domeniul de aplicare al Directivei 98/6.
- 61 În consecință, o astfel de reglementare națională care interzice la modul general practici care nu sunt menționate în anexa I la Directiva 2005/29, fără a proceda la o analiză individuală a caracterului „neloial” al acestora în lumina criteriilor enunțate la articolele 5-9 din această directivă, este contrară conținutului articolului 4 din aceasta și contravine obiectivului de armonizare completă urmărit de directiva menționată chiar în situația în care această reglementare urmărește asigurarea unui nivel mai ridicat de protecție a consumatorilor (a se vedea în acest sens Hotărârea Plus Warenhandelsgesellschaft, EU:C:2010:12, punctele 41, 45 și 53).
- 62 În ceea ce privește argumentul referitor la efectele Hotărârii GB-INNO-BM (EU:C:1990:102), trebuie subliniat, asemenea Comisiei, că împrejurările cauzei care a determinat pronunțarea hotărârii menționate diferă de cele care au justificat introducerea prezentei acțiuni. Astfel, în această cauză, Curtea a constatat că libera circulație a mărfurilor se opune, în principiu, unei legislații naționale care refuză consumatorilor orice acces la anumite informații, în timp ce Directiva 2005/29, astfel cum reiese din articolul 1 din aceasta, are ca obiectiv „de a contribui la buna funcționare a pieței interne și de a realiza un nivel ridicat de protecție a consumatorilor”.
- 63 Cu toate acestea, potrivit unei jurisprudențe constante a Curții, orice măsură națională într-un domeniu care a făcut obiectul unei armonizări exhaustive la nivelul Uniunii trebuie să fie apreciată în raport cu dispozițiile acestei măsuri de armonizare, iar nu cu dispozițiile din dreptul primar (a se vedea Hotărârea Gysbrechts și Santurel Inter, C-205/07, EU:C:2008:730, punctul 33 și jurisprudența citată).
- 64 Întrucât Directiva 2005/29 a efectuat, după cum s-a arătat deja la punctul 55 din prezenta hotărâre, o armonizare completă a reglementării în materie de practici comerciale neloiale, măsurile naționale în discuție trebuie, în consecință, să fie apreciate doar în raport cu dispozițiile directivei menționate, iar nu în lumina articolului 28 TFUE.
- 65 Hotărârea GB-INNO-BM (EU:C:1990:102), invocată de Regatul Belgiei, nu este pertinentă în această privință, având în vedere că se referea la un domeniu care, la acea dată, nu făcuse încă obiectul unei astfel de armonizări.
- 66 Din cele de mai sus rezultă că cel de al doilea motiv invocat de Comisie este fondat.

Cu privire la al treilea motiv

Argumentele părților

- 67 Comisia subliniază, pe de o parte, că articolul 4 alineatul 3 din Legea din 25 iunie 1993 constituie o interdicție de principiu, cu excepția anumitor produse și servicii, a oricărei vânzări ambulante, în cazul în care aceasta este efectuată la domiciliul consumatorului, pentru produsele sau serviciile de o valoare totală superioară sumei de 250 de euro pentru un consumator. Pe de altă parte, această instituție arată că articolul 5 alineatul 1 din Decretul regal din 24 septembrie 2006 interzice vânzarea ambulantă a unui anumit număr de produse, precum metalele prețioase, pietrele prețioase și perlele fine.

- 68 Amintind că Directiva 2005/29 efectuează o armonizare completă și că practicile neloiale sunt enumerate în mod exhaustiv în anexa I la această directivă, instituția menționată arată că interdicțiile la care se referă aceste dispoziții naționale nu figurează în anexă și concluzionează că astfel de vânzări nu pot fi interzise în mod absolut, ci trebuie, dimpotrivă, să facă obiectul unei examinări de la caz la caz pentru a determina dacă acestea constituie sau nu constituie practici abuzive care trebuie interzise.
- 69 Regatul Belgiei susține, în esență, că atât articolul 5 alineatul 1 din Decretul regal din 24 septembrie 2006, cât și articolul 4 alineatul 3 din Legea din 25 iunie 1993 intră în domeniul de aplicare al Directivei 85/577 și constituie măsuri naționale mai stricte, autorizate în cadrul acestei directive. În special, acest stat membru arată că Directiva 2005/29 s-a adăugat dispozițiilor Uniunii aflate deja în vigoare în materie de protecție a consumatorilor, fără a modifica sau a limita conținutul Directivei 85/577, al cărei domeniu de aplicare este complementar celui al Directivei 2005/29.
- 70 În plus, măsurile naționale menționate s-ar număra printre măsurile de transpunere a Directivei 2011/83 pe care acest stat membru era obligat să le adopte cel târziu la data de 13 decembrie 2013.

Aprecierea Curții

- 71 Cu titlu introductiv, este necesar să se precizeze, astfel cum a arătat avocatul general la punctul 79 din concluzii, că este evident, pe de o parte, că măsurile naționale în cauză care au ca obiect interzicerea anumitor vânzări ambulante intră în domeniul de aplicare al Directivei 2005/29, întrucât constituie practici comerciale în sensul articolului 2 litera (d) din directiva menționată, și că, pe de altă parte, acestea pot fi conforme cu Directiva 85/577 privind protecția consumatorilor în cazul contractelor negociate în afara spațiilor comerciale, a cărei clauză de armonizare minimă conținută la articolul 8 din aceasta permite statelor membre să adopte sau să mențină „prevederi mai favorabile pentru protecția consumatorilor în domeniul pe care îl reglementează”.
- 72 Articolul 4 din Directiva 2005/29 se opune menținerii în vigoare a unor astfel de măsuri naționale mai restrictive, sub rezerva articolului 3 alineatul (5) din această directivă, potrivit căruia, „pentru o perioadă de șase ani începând de la 12 iunie 2007, statele membre pot continua să aplice dispoziții de drept intern, a căror apropiere este reglementată de [directiva menționată], mai restrictive sau mai riguroase decât dispozițiile [aceleiași] directive și care pun în aplicare directive ce conțin clauze de armonizare minime”.
- 73 În consecință, rezultă clar din articolul 3 alineatul (5) din Directiva 2005/29 că statele membre au numai posibilitatea să continue să aplice dispoziții de drept intern mai restrictive sau mai riguroase deja existente la data intrării în vigoare a Directivei 2005/29.
- 74 Or, articolul 4 alineatul 3 din Legea din 25 iunie 1993 și articolul 5 alineatul 1 din Decretul regal din 24 septembrie 2006 au intrat în vigoare la 4 iulie 2005 și, respectiv, la 24 septembrie 2006, cu alte cuvinte după intrarea în vigoare a Directivei 2005/29. Prin urmare, Regatul Belgiei nu a continuat să aplice o legislație existentă la data intrării în vigoare a acestei directive.
- 75 În consecință, rezultă din articolul 3 alineatul (5) din Directiva 2005/29 că aceasta se opune legislației naționale în discuție.
- 76 În ceea ce privește argumentul Regatului Belgiei potrivit căruia reglementarea națională în cauză ar fi întemeiată pe Directiva 2011/83, este suficient să se constate că această directivă nu era în vigoare la momentul expirării termenului stabilit în avizul motivat, la 15 mai 2011, astfel încât un asemenea argument nu poate fi admis având în vedere principiile enunțate la punctul 45 din prezenta hotărâre.

- 77 Ținând seama de aceste considerații, al treilea motiv invocat de Comisie trebuie declarat ca fiind fondat.
- 78 Din ansamblul considerațiilor care precedă rezultă că, prin excluderea titularilor unei profesii liberale, precum și a dentiștilor și a kinetoterapeuților din domeniul de aplicare al Legii din 14 iulie 1991, care a transpus în dreptul intern Directiva 2005/29, prin menținerea în vigoare a articolelor 20, 21 și 29 din Legea din 6 aprilie 2010 și prin menținerea în vigoare a articolului 4 alineatul 3 din Legea din 25 iunie 1993, precum și a articolului 5 alineatul 1 din Decretul regal din 24 septembrie 2006, Regatul Belgiei nu și-a îndeplinit obligațiile care îi revin în temeiul articolului 2 literele (b) și (d) și al articolelor 3 și 4 din Directiva 2005/29.

Cu privire la cheltuielile de judecată

- 79 Potrivit articolului 138 alineatul (1) din Regulamentul de procedură al Curții, partea care cade în pretenții este obligată, la cerere, la plata cheltuielilor de judecată. Întrucât Comisia a solicitat obligarea Regatului Belgiei la plata cheltuielilor de judecată, iar Regatul Belgiei a căzut în pretenții, se impune obligarea acestuia la plata cheltuielilor de judecată.

Pentru aceste motive, Curtea (Camera a treia) declară și hotărăște:

1) Regatul Belgiei

- prin excluderea titularilor unei profesii liberale, precum și a dentiștilor și a kinetoterapeuților din domeniul de aplicare al Legii din 14 iulie 1991 privind practicile comerciale și informarea și protecția consumatorului, astfel cum a fost modificată prin Legea din 5 iunie 2007, care a transpus în dreptul intern Directiva 2005/29/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 11 mai 2005 privind practicile comerciale neloiale ale întreprinderilor de pe piața internă față de consumatori și de modificare a Directivei 84/450/CEE a Consiliului, a Directivelor 97/7/CE, 98/27/CE și 2002/65/CE ale Parlamentului European și ale Consiliului și a Regulamentului (CE) nr. 2006/2004 al Parlamentului European și al Consiliului („Directiva privind practicile comerciale neloiale”),
 - prin menținerea în vigoare a articolelor 20, 21 și 29 din Legea din 6 aprilie 2010 privind practicile comerciale și protecția consumatorului și
 - prin menținerea în vigoare a articolului 4 alineatul 3 din Legea din 25 iunie 1993 privind exercitarea și organizarea activităților ambulante și a târgurilor, astfel cum a fost modificată prin Legea din 4 iulie 2005, precum și a articolului 5 alineatul 1 din Decretul regal din 24 septembrie 2006 privind exercitarea și organizarea activităților ambulante,
- nu și-a îndeplinit obligațiile care îi revin în temeiul articolului 2 literele (b) și (d) și al articolelor 3 și 4 din Directiva 2005/29.

2) Obligă Regatul Belgiei la plata cheltuielilor de judecată.

Semnături